

SU ÜRÜNLERİ POLİTİKALARIMIZIN, AVRUPA BİRLİĞİ MÜKTESABATINA UYUMU

Ayhan Salih EKİZ – SUMAE

1991 yılında imzalanan Maastricht (Maastricht) anlaşması ile Avrupa Birliği (AB) kurulmuştur. Avrupa Birliği, 1951'deki Kömür – Çelik Topluluğundan birlik aşamasına gelinceye kadar, başarılı bir entegrasyonun tüm evrelerini yaşamıştır. Entegrasyonların son aşaması olan siyasi birlik aşaması henüz gerçekleşmemiştir.

Ortak Balıkçılık Politikası (OBP)

Balık stokları, ortak mirasın bir parçası olarak ele alınıp, kolektif bir anlayışla yönetilmeli ve değerlendirilmelidir. Bu durum hükümetleri işbirliğine zorlamaktadır. Bu zorunluluk, 1983 yılında OBP'nin oluşturulmasında etkili olmuştur. OBP, balık türlerini korumayı, balıkçıların yaşamlarını sürdürebilmelerini garanti etmeyi ve tüketiciler ile balık ürünleri işleme endüstrisinin düzenli olarak makul fiyatlardan balık bulabilmesini amaçlamaktadır.

Bu politika, ortak kaynakların yönetimi ve kurucu anlaşmalarla getirilen yükümlülükleri karşılamak üzere oluşturulmuştur. Çünkü balık, ortak mülkiyet (Global Public Goods - GPGs)

olarak görülen, doğal ve hareketli bir kaynaktır. Ayrıca topluluğun kurucu anlaşmaları da bu alanda topluluk düzeyinde benimsenen ve tüm üye ülkelerce uygulanan ortak kuralları içeren, bir ortak politikanın gerekliliğini ifade etmektedir.

OBP, balıkçılığı biyolojik, ekonomik ve sosyal yönleriyle ele almakta ve dört ana konu başlığı altında incelemektedir. Bunlar:

- Yapısal politikalar
- Koruma ve kontrol politikası
- Pazarlama politikası
- Dış balıkçılık politikasıdır.

Yapısal politikalar, balıkçılık sektörünün günün ihtiyaçlarına uyum sağlamasına yardımcı olmaktadır. Avcılık ve yetiştiriciliğin her alanında, pazar ve sektörel gelişme ile ilgili tüm projelerin finansmanı sağlanmaktadır.

OBP, güvenli olarak avlanacak maksimum balık miktarını her yıl tespit etmektedir. Ana stoklar üzerinde yapılan bilimsel çalışmalar sonucunda, Birlik balıkçıları tarafından gelecek yıl için avlanacak balık miktarına Bakanlar Konseyi karar vermektedir.

Toplam kabul edilebilir avlanma miktarı (Total Allowable Catches – TACs), OBP'nin koruma önlemlerinden ilkinin oluşturmaktadır. Toplam kabul edilebilir avlanma miktarının sınırlanması demek, belirli bir stoktan belirli bir dönemde yakalanabilecek azami balık miktarının belirlenmesi anlamına gelmektedir. Bu işlem, konuyla ilgili tüm tarafların hem miktarlar hem de onları paylaştıran dağıtım ağları üzerinde uzlaşmasını gerektirmektedir.

Balıkçı gemilerinin fazla sayıda olması, aşırı avlanmaya neden olmakta ve bunun sonucunda balık stoklarında bir azalma

yaratmaktadır. Bu nedenle, topluluğun avlanma filosunu uygun bir ölçüye getirmek ve o noktada sabit kalmasını sağlamak OBP'nin ana hedeflerinden biri olmuştur.

Balıkçılık konusunda Birlik düzeyinde bir denetleme mekanizması bulunmaktadır. Bu mekanizma, ortak balıkçılık politikasına ilişkin kuralların tüm üye ülkelerde eşit, adil ve etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamaktadır.

OBP, pazarlama konusunda bazı stratejiler ortaya koymaktadır. Pazarlama politikasında amaçlanan, Birlik bünyesinde tüketici ve üreticinin yararına olacak şekilde talebi karşılamaya yönelik dengeli bir iç pazarın oluşturulmasıdır. Bunu sağlamak üzere iki alanda önlemler alınmıştır; 1. Birlik üyesi bir devletten bir diğerine su ürünleri akışını engelleyecek gümrük duvarlarını kaldırmak ve pazarlar için ortak kurallar hazırlamak.

2. Bazı türler için taban fiyat uygulamak (fiyatlar düştüğü zaman üretici örgütleri pazardan balık ve yumuşakça ürünlerini satın alarak bu fiyatları desteklemektedir).

Türkiye'nin OBP'ye Uyumu

Türkiye-AB ilişkileri 1963 Ankara Anlaşması ile başlamıştır. İlişkiler başlangıçtan günümüze inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. Nihai olarak, 3 Ekim 2005 tarihinde Türkiye'nin AB ile Katılım Müzakerelerine başlamasına karar verilmiştir.

Müzakereler 35 başlıkta incelenecektir. Balıkçılık 13. müzakere başlığını teşkil etmektedir. Alınan karara göre; "Tarım" ve "Balıkçılık", müzakere edilecek ilk konu başlıkları olmuştur.

Türkiye bir deniz ülkesi olmasının yanında zengin içsu kaynaklarına da sahiptir. Ancak açık deniz balıkçılığının yapılmaması, kurumsal yapının dağınıklığından kaynaklanan politika sorunları, su ürünleri pazarının gelişmemiş olması ve balıkçı örgütlenmelerinin yeterince etkin olmaması gibi nedenlerle beklenen su ürünleri üretimi gerçekleşmemektedir. Bunun yanında balıkçılarımızın tecrübesi, balıkçılık sektörünün modernizasyonu ve teknoloji kullanımı, su kapasitesinin zenginliği ve son yıllarda gelişme gösteren kültür balıkçılığı olumlu yanlar olarak gösterilebilir.

AB ile müzakerelerin başlamasına kadar geçen sürede bazı gelişmeler yaşanmışsa da süreç yavaş işlemiş, bir alanda uyum kısmen sağlanırken bazı noktalarda farklılıklar devam

etmiştir. Bu kısmi uyum takdir edilebilirse de, AB gelişme raporlarında belirtildiği gibi diğer bazı temel alanlarda beklenen mutlak uyumdur.

Avrupa Birliği'nde uygulanan Toplam Avlanabilir Balık Miktarının belirlenmesi ve kota tahsislerinin yapılması, hem stok tahmini çalışmalarını hem de belirlenecek kotaların dağıtımını ve idaresini gerektirecektir. Denetim hizmetleri için, öncelikle altyapı, bu hizmetleri yürütecek özel eğitilmiş personel, bu personelin çalışma esas ve usullerini belirleyen ayrı bir mevzuat ve balıkçı gemilerini izleyen bir sistemin tesisine ihtiyaç duyulmaktadır. Esasen pek çok alanda olduğu gibi, sorunların çözümleri konusunda isabetli tespitler yapıldığı ancak kararlılık ve finansal kaynak konularında eksikliği bulunduğu gözlenmektedir.

Avlanma alanlarının belirlenmesi ve kısıtlanmasına, su kaynaklarından yararlanma oranlarının ortaya konulmasına, avlanma miktarı ve denizde kalma süresinin tespit edilmesine, ruhsatlı tekne sayılarının kısıtlanmasına yönelik düzenlemelere ihtiyaç vardır. Bu amaçla veri toplama, çevresel izleme ve balık stoklarının değerlendirilmesi konularında önemli yatırımlar gerekmektedir.

Üyelikle birlikte Türkiye'den balıkların karaya çıkarılması, satışı, taşınması ve sınıflandırılması gibi avlanma faaliyetlerinin yakından izlenmesi, denetlenmesi ve belli format içinde AB Komisyonuna rapor edilmesi istenmektedir.

Ülkemizde balıkçılar ve tekneler Tarım ve Köyşleri Bakanlığı'nın taşra teşkilatları tarafından kayıt altına alınmaktadır. Bakanlık, merkezi bir kayıt sistemi oluşturmaya çalışmaktadır.

Toplanan bilgilerin güvenilirliği konusunda endişeler bulunmaktadır. Veriler yıllık bazda toplandığından sürekli bir izleme yapılmamaktadır. Karaya çıkış istatistikleri toplam kayıtlı av miktarı ile eşitlendiğinden,

kayıtsız avlanma ve fireler ihmal edilmektedir. Bu çerçevede karaya çıkışı ve avlanma miktarı istatistiklerinin geliştirilmesi öncelikli bir alan olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de balıkçılık sektörünün idari yapısı çok karmaşık bir görünüm arz etmektedir. Sektörde, 14 kuruluş ve alt birimleri etkili olabilmektedir. Bu dağınıklık sektörün ilerlemesine sekte vuran en önemli sorundur.

Bu dağınıklığın giderilebilmesi için;

- Su kaynakları ile ilgili araştırma ve eğitim,
- Kaynakların korunması,
- Yetiştiricilik ve avcılık,
- Balıkçılık kıyı yapıları,
- Su kirliliği ve su ürünleri sağlığı,
- Sektör teşvikleri ve üreticilerin örgütlenmesi,
- Su ürünlerinin işlenmesi, değerlendirilmesi ve pazarlanması,
- Kalite kontrolü ve üretim-satış zincirinde denetim, gibi hizmet dalları ve disiplinlerini entegre eden bir yönetim yapısının oluşturulması zorunludur.

Böyle bir yapının kurulması sektörde görülen sorunların önemli ölçüde giderilmesini, su ürünleri kaynaklarımızın korunmasını ve sürdürülebilir olarak işletilmesini mümkün kılacaktır. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nın organizasyon yapısı içinde Su Ürünleri Genel Müdürlüğü’nün kurulması öngörülen çözümleri büyük ölçüde gerçekleştirecektir.

Sonuç ve Değerlendirme

1998 yılında AB, Türkiye’den su ürünleri ithalatını durdurmuştur. Bu karara sebep olarak ise gerekli hijyen koşullarının sağlanmadığı gösterilmiştir. Bu konuda, özellikle yetiştiricilik sektöründe gerekli düzenlemeler yapılmış ve AB’ye uyum sağlanmıştır. Su ürünleri, bugün itibarıyla AB ülkelerine ihraç edebildiğimiz tek hayvansal üründür.

OBP’nin diğer alanlarındaki müktesebatı açısından aynı uyum durumu söz konusu değildir. Bu mevzuatlar sonradan üye ülkelere göre değil önceki katılımcı ülkelere göre düzenlendiği için balıkçılığın tam üyeliğe geçişte özel muafiyetler vasıtasıyla korunması gerekecektir.

Bu amaçla sektörün AB komitelerinde aktif lobi ile iyi temsil edilmesi gerekecektir. Sivil toplum örgütlerinin kazanacağı aktif yapıya hazırlıklı olması gerekmektedir. Birlik, dernek ya da kooperatifleri muhatap almamakta, bir konfederasyon kurulmasını öngörmektedir.

Avrupa Birliği’ne uyum sürecinin yaşandığı günümüzde balıkçılık sektörü; avcılık, yetiştiricilik, örgütlenme, araştırma, eğitim ve pazarlama boyutlarıyla yeniden ele alınmalıdır.

Bu çerçevede;

- Mevcut organizasyon yapısının yeniden düzenlenmesi,
- Su ürünleri stoklarının korunması, rasyonel yönetilmesi ve sürdürülebilir bir balıkçılığın yapılmasına olanak verecek planların yapılması,
- Oluşturulacak yeni plan hedeflerinin maksimum ekonomik fayda yanında doğal ortamların korunmasını da sağlamanın temini,
- Yönetimde merkezîyetçilikten uzak yeni stratejilerin dikkate alınması (balıkçıların yönetimde daha etkin rol almasını sağlayacak kooperatif tabanlı yönetimlere şans tanınması),
- Araştırma faaliyetlerine daha fazla kaynak aktarılması, öncelikle tüm denizlerimizde stok tespit çalışmalarının yapılması,
- Balıkçılarımızın sosyal güvencelerinin sağlanması, avlanma yasaklarının olduğu dönemlerde alternatif gelir kaynakları yaratılması,
- Su ürünleri yetiştiriciliğinin desteklenmesi, özendirici ve teşvik edici tedbirlerin yaygınlaştırılması,
- İç tüketim talebini arttırıcı tedbirler alınması, balık satış yerlerinin teknik ve hijyenik koşullar açısından uygun hale getirilmesi
- Artı değer, istihdam yaratması ve kırsal kalkınmaya katkıda bulunması açısından su ürünleri işleme ve değerlendirme tesislerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir.